

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство (ВННОТ, Харків, Україна)
World Scientific Noosphere-Ontological Society (WSNOS, Boston, USA)
Weltwissenschaftliche Noosphäre-Ontologische Gesellschaft (WNOG, Köln, Bundesrepublik Deutschland)
Громадська організація «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ» (Харків, Україна)

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В ХХІ СТОЛІТТІ

*Міжнародний періодичний збірник наукових праць
за загальною редакцією В. П. Бабича, О. М. Хвостиченка*

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING OF YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Periodical Collection of Scientific Papers
edited by V. P. Babych, O. M. Khvostychenko*

GEISTIGE UND INTELLEKTUELLE ERZIEHUNG UND AUSBILDUNG DER JUGEND IM XXI JAHRHUNDERT

*Internationale regelmäßig erscheinende Sammlung wissenschaftlicher Beiträge
unter der Gesamtreaktion von V. P. Babych, O. M. Khvostychenko*

Випуск / Issue / Ausgabe
V — 2023

Всесвітнє наукове ноосферно-онтологічне товариство (ВННОТ, Харків, Україна)
World Scientific Noosphere-Ontological Society (WSNOS, Boston, USA)
Weltwissenschaftliche Noosphäre-Ontologische Gesellschaft (WNOG, Köln, Bundesrepublik Deutschland)
Громадська організація «Фонд розвитку науки та освіти «ІНТЕЛЕКТ» (Харків, Україна)

ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДІ В XXI СТОЛІТТІ

*Міжнародний періодичний збірник наукових праць
за загальною редакцією В. П. Бабича, О. М. Хвостиченка*

SPIRITUAL AND INTELLECTUAL UPBRINGING AND TEACHING OF YOUTH IN THE XXI CENTURY

*International Periodical Collection of Scientific Papers
edited by V. P. Babych, O. M. Khvostychenko*

GEISTIGE UND INTELLEKTUELLE ERZIEHUNG UND AUSBILDUNG DER JUGEND IM XXI JAHRHUNDERT

*Internationale regelmäßig erscheinende Sammlung wissenschaftlicher Beiträge
unter der Gesamtreaktion von V. P. Babych, O. M. Khvostychenko*

**Випуск / Issue / Ausgabe
V — 2023**

ХАРКІВ / BOSTON / KÖLN

УДК 37.01/09(058)

*РЕКОМЕНДОВАНО ДО ВИДАННЯ РІШЕННЯМ ВЧЕНОЇ РАДИ
ВСЕСВІТНЬОГО НАУКОВОГО НООСФЕРНО-ОНТОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА, м. ХАРКІВ
(протокол 11/1 від 10.11.2023 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Потапчук Тетяна Володимирівна — доктор педагогічних наук, професорка, професорка кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ;

Кікінежді Оксана Михайлівна — доктор психологічних наук, професорка, професорка кафедри психології, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль;

Панфілов Олександр Юрійович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету України імені Ярослава Мудрого.

Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті : міжнар. період. зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Бабича, О. М. Хвостиченка. Харків : НДВП «Інтелект-Експрес-Капітал», 2023. Вип. 5. 468 с.

ISSN 2708-4809

У збірнику розглянуто ціннісні орієнтири духовно-інтелектуального виховання та розвитку якостей особистості в сучасних умовах. Розкрито особистісні та соціальні детермінанти духовно-інтелектуального виховання і навчання в системі неперервної освіти. Проаналізовано історичні та порівняльні аспекти в теорії і практиці духовно-інтелектуального виховання й навчання. Акцентовано на практичній значущості розвитку духовно-інтелектуального потенціалу суб'єктів освітнього процесу. Розраховано на науковців, педагогів, здобувачів загальної середньої та всіх рівнів вищої освіти, методистів, управлінців, громадську спільноту, батьків.

Spiritual-intellectual upbringing and teaching of youth in the 21st century : the international periodical collection of scientific papers / ed. by V. P. Babych, O. M. Khvostychenko. Kharkiv : RPE "Intellect-Express-Capital", 2023. Issue 5. 468 p.

ISSN 2708-4809

The collection considers the values of spiritual and intellectual upbringing and the development of qualities of the personality in modern conditions. It is revealed the personal and social determinants of spiritual and intellectual upbringing and teaching in the system of continuing education. It is analyzed historical and comparative aspects in the theory and practice of spiritual and intellectual upbringing and teaching. It is emphasis on the practical significance of the development of the spiritual and intellectual potential of the subjects of the educational process. It is designed for scientists, teachers, applicants for general secondary and all levels of higher education, methodologists, managers, civil society, and parents.

Geistige und intellektuelle Erziehung und Ausbildung der Jugend im XXI Jahrhundert : internationale periodische Sammlung wissenschaftlicher Beiträge / herausgegeben von V. P. Babych, O. M. Khvostychenko. Charkiw : FPS „Intellect-Express-Capital“, 2023. Ausgabe 5. 468 p.

ISSN 2708-4809

Die Sammlung befasst sich mit den Wertorientierungen der geistigen und intellektuellen Erziehung und der Entwicklung von Persönlichkeitsqualitäten unter modernen Bedingungen. Die persönlichen und sozialen Determinanten der geistigen und intellektuellen Erziehung und Ausbildung im System der Weiterbildung werden aufgezeigt. Die historischen und vergleichenden Aspekte in Theorie und Praxis der geistigen und intellektuellen Erziehung und Ausbildung werden analysiert. Die praktische Bedeutung der Entwicklung des geistigen und intellektuellen Potenzials der am Bildungsprozess Beteiligten wird hervorgehoben. Das Buch richtet sich an Wissenschaftler, Lehrer, Studenten der allgemeinen Sekundarstufe und aller Stufen der Hochschulbildung, Methodiker, Manager, die Zivilgesellschaft und Eltern.

© ВННОТ, 2023

© ФРНО «Інтелект», 2023

© ТОВ «НДВП «Інтелект-Експрес-Капітал», 2023

ISSN 2708-4809

ЗМІСТ

Склад редакційної колегії	8
Передмова В. П. Бабича	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ	13
Мислетворчість як ключ до опанування мистецтвом життєтворчості. <i>Бабич В. П., Хвостиченко О. М.</i>	14
Духовно-інтелектуальне виховання особистості: філософсько-етичні аспекти. <i>Столяренко О. В., Столяренко О. В., Магас Л. М.</i>	21
Категорії «дух» і «духовність» як основоположні аспекти для реалізації духовно-інтелектуального виховання. <i>Ходанич Ю. М.</i>	32
Духовне виховання здобувачів вищої освіти: напрямки, цінності, перспективи. <i>Добрідень А. В.</i>	36
Елементи системного підходу до методології духовно-інтелектуального виховання і навчання щасливої особистості. <i>Бушинов В. В., Кривич А. І.</i>	40
Доля людини, як напрямок духовно-інтелектуального виховання та навчання особистості. <i>Хвостиченко О. М., Трусей Л. Г.</i>	47
Синтез духовності та інтелекту: нові підходи до освіти. <i>Левцицька А. І.</i>	55
Освітній потенціал філософії у світлі здоров'язбереження студентської молоді в умовах психосоціальних викликів сьогодення. <i>Добрідень О. В.</i>	61
Толерантність як фундаментальна цінність гуманістичної педагогіки. <i>Волошина О. В., Семешок І. В.</i>	65
Психолого-педагогічні засади формування патріотичних цінностей як складової соціокультурної компетентності молодших школярів. <i>Котик Т. М.</i>	69
Ціннісні орієнтації як елемент життєвої перспективи особистості здобувача вищої освіти. <i>Щенова Д. Р.</i>	75
Духовно-інтелектуальне виховання здобувачів освіти у контексті дистанційного навчання. <i>Пищик О. В.</i>	79
Теоретичні основи духовно-інтелектуального виховання і навчання. <i>Бабенко І. В.</i>	87
Особистісні детермінанти розвитку духовно-творчої активності дітей дошкільного віку. <i>Шулигіна Р. А.</i>	92
Підготовка майбутніх фахівців до розвитку емоційного інтелекту у дітей дошкільного віку. <i>Прибора Т. О., Кириленко А. О.</i>	97
Плекання егалітарної особистості в контексті духовно-інтелектуального виховання. <i>Кізь О. Б.</i>	102
Імідж сучасного вчителя початкових класів. <i>Хвостик А. А., Смолянюк Н. М.</i>	115
Медична освіта за сучасними стандартами. <i>Коновалова Н. В., Ковтун О. В., Гузун С. А., Гузун О. В.</i>	119

Модель формування емоційного інтелекту майбутнього лікаря. <i>Наливайко Н. А., Романенко А. В.</i>	127
Проблеми духовно-інтелектуального виховання лікарів-інтернів за спеціальністю «анестезіологія та інтенсивна терапія». <i>Кравець О. В., Єхалов В. В., Пилипенко О. В.</i>	130
Короткозорість як наслідок фабінгу. <i>Венгер Л. В., Коновалова Н. В., Єпішева С. М., Іваницька О. В.</i>	136
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ	145
Методичні рекомендації щодо формування судьби в системі духовно-інтелектуального виховання та навчання. <i>Хвостиченко О. М., Трусей Л. Г.</i>	146
Сучасний погляд на педагогічні ідеї марії монтесорі. <i>Небитова І. А.</i>	156
Забезпечення духовно-інтелектуального розвитку майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти за умов дистанційного навчання. <i>Шикиринська О. В.</i>	161
Методологічні засади підготовки магістрів-психологів до викладацької діяльності. <i>Норенко І. Ю.</i>	165
Формування духовних цінностей майбутніх медичних працівників під час навчання у ЗВО. <i>Мехед О. Б., Дейкун М. П.</i>	168
Біоетика як елемент морального та професійного виховання студентів-медиків. <i>Кравченко В. Ю.</i>	172
Формування духовно-інтелектуального освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі. <i>Мірошніченко В. І.</i>	177
Роль педагогічної технології у духовно-інтелектуальному вихованні і навчанні. <i>Сапрунова О. Г.</i>	182
Виховання моральних цінностей у молодших школярів. <i>Гуріна С. С., Смолянук Н. М.</i>	187
Взаємодія школи і сім'ї молодших школярів для формування їх духовно-моральних якостей. <i>Блудова Ю. О., Онікієнко К. В.</i>	192
Прийоми духовно-інтелектуального виховання і навчання здобувачів загальної середньої освіти. <i>Масюк Г. І., Масюк О. М.</i>	196
Онлайн освіта. Плюси та мінуси. <i>Діордій К. В.</i>	199
Вплив етичних цінностей на розвиток розумових здібностей молодших школярів на уроках математики. <i>Імбер В. І., Поплавська А. В.</i>	205
Інтерактивні технології навчання на уроках у початковій школі. <i>Алексєва Н. Р., Смолянук Н. М.</i>	209
Перспективи духовно-інтелектуального навчання на уроках біології та основ здоров'я. <i>Хабел К. М.</i>	213

Потенціал гурткової роботи у розвитку інтелектуальних здібностей здобувачів початкової освіти. <i>Десятник К. В., Ткачук Т. С.</i>	217
Формування комунікативних навичок молодших школярів засобами гри у контексті духовно-морального розвитку особистості. <i>Вороніна С. О.</i>	220
Вагомість курсу «народознавство» для духовно-інтелектуального розвитку особистості майбутнього педагога. <i>Беценко Т. П.</i>	224
Організація позаурочної діяльності з формування патріотичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку. <i>Бугай Ю. С., Павленко Ю. Г.</i>	228
Інтелектуальний потенціал використання ігрових технологій у новій українській школі. <i>Ільїна О. О., Линник І. В.</i>	233
Природничо-наукова освіта дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційних технологій. <i>Андрєєва Т. Т., Дзюбенко О. В., Пишва (Бицюк) Т. А.</i>	237
Духовно-інтелектуальне навчання на уроках новогрецької мови у початковій школі. <i>Зінківська В. С.</i>	241
Ритміка як метод залучення початкових класів на уроках мистецтва. <i>Панасенко Ю. А.</i>	246
Алгоритм взаємодії педагогів і студентів-медиків. <i>Терещенко А. А., Ковтун О. В., Дьячкова З. Е.</i>	253
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА АКМЕОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ	261
Психологічні виміри духовно-інтелектуального становлення особистості в контексті егалітарної парадигми. <i>Кікінежді О. М., Василькевич Я. З.</i>	262
Психолого-педагогічні аспекти розвитку духовності майбутнього вчителя початкової школи. <i>Макарчук В. В.</i>	268
Психологічний підхід до проблеми духовно-інтелектуального навчання молоді в умовах війни в Україні. <i>Духовний І. О., Мураль В. Я.</i>	273
Психологічні аспекти педагогічної діяльності в умовах військової агресії проти України. <i>Феденко Д. О.</i>	277
Особливості використання моделей і способів надання психологічної допомоги в інтернеті. <i>Гнатко М. М., Федорів М. Л.</i>	281
Роль цифровізації соціально-психологічного навчання (АСПН) у психологічному консультуванні. <i>Колос В. О., Савчак Т. М.</i>	287
Інклюзивна освіта та толерантність: шлях до формування суспільства рівних можливостей. <i>Боровисюк Т. В., Файн А. В.</i>	291
Формування емоційного інтелекту українських мігрантів в період повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. <i>Кожем'якіна І. В.</i>	299
Духовність як ресурс подолання стресу у поліціантів: закордонний досвід вивчення проблеми. <i>Пономаренко Я. С.</i>	303

РОЗДІЛ 4. ІСТОРИЧНІ ТА ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ	309
Історичний екскурс духовно-інтелектуального виховання та навчання (чоловічі гімназії Києва модерної доби). <i>Калінін І. М.</i>	310
Роль недільних шкіл у формуванні національної ідентичності українців. <i>Ткач О. В.</i>	316
Духовно-інтелектуальна складова в сучасному іконописі. <i>Галуйко Р. М.</i>	320
Духовний спадок України — мистецтво Покуття. <i>Гуцуляк М. М.</i>	324
Соціально-економічні та політичні передумови духовно-інтелектуального навчання та виховання в добу просвітництва в Німеччині. <i>Костенко О. В.</i>	328
Зростання населення на сході та півдні України за часи незалежності як одна з глобальних проблем нашої державності. <i>Свинаренко Н. О.</i>	332
Отець Зеновій Кисілевський: парох в підпіллі, сподвижник та сповідник. <i>Гуцуляк І. Т.</i> ...	336
Духовно-інтелектуальне виховання і навчання сиріт: вплив і перспективи в контексті католицької церкви. <i>Мельничин Б. Л.</i>	340
Європейський досвід виховання дітей в зеленому середовищі. <i>Мельник Н. М.</i>	345
Військово-церковна служба бундесверу. <i>Стасюк В. В., Дикун В. Г., Кириченко А. В.</i>	349
Influence of the characteristic features of foreign higher education acquires on the educational process. <i>Kravchun P. G., Zaikina T. S.</i>	353
Analysis of skills requirements for graphic design professionals in higher education standards of Ukraine, China and the UK. <i>Vitchynkina K.</i>	356
 РОЗДІЛ 5. ПРАКТИКА ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ	 363
Утвердження свроінтеграційного досвіду: синергія цінностей освіти, культури й духовності. <i>Супрун Д. М.</i>	364
Аксіологічний компонент правової предметної компетентності: сутність та відображення у державних вимогах до результатів навчання. <i>Рябовол Л. Т.</i>	368
Вплив педагогічної практики на професійне становлення майбутнього вчителя. <i>Прищепов М. М.</i>	374
Роль і можливості кооперативної культури у практиці духовно-інтелектуального виховання і навчання. <i>Бушинов В. В., Кривич А. І., Синьов О. С.</i>	379
Медіаграмотність як засіб духовно-інтелектуального розвитку учнів. <i>Березина І. В.</i>	388
Використання гейміфікації під час підготовки майбутніх вчителів початкових класів. <i>Кушнір А. О.</i>	391
Духовно-інтелектуальне виховання дошкільників через провідну діяльність — гру. <i>Булейко О. М.</i>	394

Реалізація принципів духовно-інтелектуального розвитку на уроках української літератури в базовій та старшій школі. <i>Стьопкіна Л. Д.</i>	401
Програма формування моральних цінностей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. <i>Пахомов І. В., Супрун М. О.</i>	404
Виховання духовних і національних цінностей учнів базової школи. <i>Ночовна Н. В., Манюненко В. П., Кухарчук О. П.</i>	419
Навчальна дисципліна «Художня культура в середній школі» як складова естетичного формування майбутніх вчителів історії: погляд викладача. <i>Сморжевська О. О.</i>	423
Особливості духовно-інтелектуального виховання та навчання у сім'ях дітей з відхиленнями розвитку. <i>Керцман О. О.</i>	428
Шляхи оптимізації духовно-інтелектуального виховання та навчання студентів при викладанні медичної біології. <i>Ковальчук Л. Є., Швець Л. С., Телюк П. М., Дрогомирецька З. І.</i>	432
Використання LMS Moodle в процесі підготовки майбутніх морських фахівців: інтелектуальний аспект. <i>Дягилева О. С., Юрженко А. Ю., Пазяк А. С.</i>	439
Бізікуб як наочно-розвивальний посібник для духовно-інтелектуального виховання дітей раннього віку. <i>Дідик О. В.</i>	444
Інноваційний підхід до проблеми духовно-інтелектуального розвитку учнів в умовах НУШ. <i>Золотухіна С. Т., Бондаренко Д. Р.</i>	449
Роль концертмейстера в практичній підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва Китайської народної республіки. <i>Беземчук Л. В., Го Лухуа</i>	453
Роль економічної освіти у розвитку малого бізнесу України. <i>Ахновська І. О., Олексюк М. Р.</i>	456
Резолюція IV міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання в XXI столітті» від 27 жовтня 2023 року	463
Алфавітний перелік авторів	465

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Бабич Валерій Петрович — доктор економічних наук, професор, президент Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, м. Бостон, США.

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри економіки та публічного управління Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», член Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, м. Харків, Україна.

Ковальова Ольга Вікторівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, член асоціації психотерапевтів і психоаналітиків України, ГО «Південно-східна українська асоціація практичних психологів і арт-терапевтів», Запоріжжя, Україна.

Корабльова Надія Степанівна — доктор філософських наук, професор, професор кафедри теоретичної та практичної філософії імені професора Й. Б. Шада, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, Україна.

Котик Тетяна Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна.

Мехед Ольга Борисівна — доктор педагогічних наук, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри біології, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.

Мірошніченко Валентина Іванівна — доктор педагогічних наук, професор, начальник кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна.

Осадченко Інна Іванівна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації, Національний університет біоресурсів і природокористування України, візитовий професор Університету у Білостоку (Польща), голова громадської організації «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури», член Всеукраїнської асоціації сімейних психологів, м. Київ, Україна.

- Рябовол Лілія Тарасівна** — доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.
- Столяренко Олена Вікторівна** — доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна.
- Супрун Дар'я Миколаївна** — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації гуманітарно-педагогічного факультету, Національний ун-т біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна.
- Супрун Микола Олексійович** — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної освіти, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна.
- Шевченко Юлія Михайлівна** — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і спеціальної освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, експерт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти для проведення акредитацій освітніх програм, директор Центру корекційно-розвивальних технологій, м. Запоріжжя, Україна.
- Ковальов Сергій Миколайович** — доктор філософських наук, доцент, почесний доктор Міжнародної кадрової академії, член Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, м. Харків, Україна.
- Пищик Олена Василівна** — кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-виховної роботи, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.
- Сердюк Олександр Дмитрович** — кандидат фізико-математичних наук, професор, директор Харківського науково-педагогічного центру Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства.
- Хвостиченко О. М.** — кандидат військових наук, доцент, член ради Всесвітнього наукового ноосферно-онтологічного товариства, головний редактор Альманаха «Онтологія та Життя».

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Щепова Д. Р.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та історії,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна

У статті ціннісні орієнтації визначаються як одна з ключових складових життєвої перспективи особистості молодшої людини. Подається аналіз можливостей освітнього середовища ЗВО у формуванні позитивних ціннісних орієнтацій. Сформульовані основні завдання ЗВО щодо гуманістичного спрямування процесу навчання та виховання особистості здобувача вищої освіти.

Ключові слова: цінність, ціннісна орієнтація, гуманізм, особистість, здобувач освіти.

In given article value orientations represent as one of element of life perspective of personal orientation of young person. Designated a role and possibilities of the educational environment of high school in formation positive value orientations of personality. The primary goals of high school work in formation of humanism in educational process are formulated.

Keywords: value, value orientations, humanism, personality, student.

Проблеми, що пов'язані з людськими цінностями, займають одне з провідних місць у дослідженнях соціальної детермінації людської поведінки, її саморегуляції та прогнозуванні. Формування системи цінностей сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Як один з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі становлення професійної діяльності. Саме завдяки цінностям особистість формується як цілісна система. Тому проблема цінностей залишається актуальною повсякчас.

Проблема закріплення загальнолюдських цінностей в індивідуальній свідомості відноситься до числа фундаментальних проблем людської екзистенції. Адже соціальні зміни в суспільстві істотно впливають на зміни в системі цінностей особистості. Цінності слід розглядати як узагальнені цілі і засоби їх досягнення, які забезпечують інтеграцію суспільства і водночас допомагають індивіду або групі зробити вибір своєї поведінки в значущих ситуаціях.

Молодь у наш час постала перед складним вибором. Система її ціннісного світогляду формується під впливом глобальної зміни ієрархії за-

гальнолюдських ціннісних орієнтацій. Прикро визнавати, що трансформація сучасного суспільного життя вивела на перші місця цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття. Сучасні суспільні відносини певною мірою провокують розквіт егоїзму в свідомості людини. Особливо це відбивається на особистості, яка знаходиться на шляху формування свого власного бачення проблем існування, яка тільки зіткнулась з визначенням духовних обмежень для себе.

Дослідження теоретичних проблем формування життєвих цінностей студентської молоді показало, що на формування цінностей студентства в сучасних умовах впливає ряд факторів: наявність у суспільстві соціально-економічних протиріч, ослаблення державного, політичного і ідеологічного пресингу, розширення соціальної самостійності та ініціативи здобувачів освіти. Відбувається переоцінка цінностей, критичне осмислення досвіду попередніх поколінь, формуються нові уявлення про своє професійне майбутнє і майбутнє суспільства [1, с. 58].

Ціннісні орієнтації конкретної особистості формуються і функціонують на основі системи цінностей, виробленої суспільством, нерозривно і тісно пов'язані з цим утворенням. у суспільній та індивідуальній свідомості цінності виконують функцію життєвого орієнтира, моральної основи для побудови діяльності і субординації цілей. Такий підхід до вивчення ціннісних орієнтацій призводить до необхідності розгляду їх у контексті більш складних утворень особистості, зокрема, у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості, її життєвого світу в цілому, особистісного розвитку. Ціннісні орієнтації виступають як результат саморозвитку особистості здобувача освіти, структурування відносно зовнішньої діяльності процесу реалізації і процесу розгортання особистісних цінностей і смислів.

Багато дослідників підкреслюють важливість етапу становлення особистості під час навчання у ЗВО, сенситивність цього періоду для духовного розвитку особистості, її цінностей, настановлень тощо. Формування цінностей сприяє процесу розвитку особистості в цілому. Як один з елементів структури особистості, вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі професійного становлення. Провідною у цей час є навчальна діяльність, в якій реалізується готовність здобувача освіти до самовизначення і яку вважають психічним новоутворенням цього віку [2, с. 21].

Студентський вік є сенситивним для утворення ціннісної орієнтації як стійкого елемента життєвої перспективи. Основними характеристиками ціннісних орієнтацій є їх зміст та ступінь сформованості

ієрархічної структури. Характерною рисою періоду навчання у ЗВО є формування життєвих цілей, планів, які залежать від завдань, що визначаються об'єктивними умовами життя та ціннісними орієнтаціями здобувача освіти.

Професійна підготовка у ЗВО не повинна обмежуватись лише передачею певних знань і формуванням професійних навичок. Вона повинна мати тісний зв'язок із професійною орієнтацією особистості, із формуванням певної системи цінностей, які є характерними для представників тієї чи іншої професії.

Найбільш складною є виховна робота зі здобувачами освіти у періоди соціальних та економічних криз, швидких і кардинальних змін. Суспільство шукає нові цінності і вже на їх основі реформує систему освіти і виховання. Нинішній виховний процес у демократичному суспільстві повинен передбачати досить високий рівень індивідуальної свободи особистості. Якщо сьогодні ніхто не виховає молодих українців з нормальною, не деформованою системою ціннісних орієнтацій, завтра вже нікому буде займатися будівництвом правової демократичної держави, а можливо й нікому буде називатися українцями взагалі.

Дуже важлива внутрішня робота здобувача освіти щодо формування цінностей. Суттєво змінюються наукові основи, підґрунтя, орієнтація та характер навчання: творча інноваційна діяльність; уявний експеримент; критичне і логічне осмислення конкретних ситуацій; орієнтація на вирішення конкретних проблем, які постають перед суспільством, людиною; характер навчання готує до майбутньої професійної діяльності. Такими є головні домінанти нової системи освіти. Отже, основною задачею є розвиток когнітивних компонентів самосвідомості здобувачів освіти, для того, щоб набував все більшої актуальності розвиток цінностей.

Отже, ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості здобувача освіти, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, накопичений особистістю в її індивідуальному розвитку. Це той компонент структури особистості, який являє собою певну вісь свідомості, навколо якої обертаються думки і почуття людини і з точки зору якої вирішується багато життєвих питань.

Стосовно порушеної проблеми, то спільною основою, яка дозволяє об'єднати зусилля багатьох спеціалістів, передусім психолого-педагогічного профілю, може слугувати гуманістичний підхід, що у своєму конкретно-науковому вигляді реалізується у принципі особистісно-орієнтованого навчання й виховання. Категорії цінності належить, як видається, провідне місце, адже саме за її допомогою відкривається реальна мож-

ливість пояснення низки стрижневих психолого-педагогічних проблем як теоретичного, так і практичного порядку. На особливу увагу в цьому контексті заслуговують питання детермінації та закономірностей розвитку ціннісних станів свідомості упродовж одного з важливих онтогенетичних етапів життєвого шляху особистості, яким є етап навчання у ЗВО [3, с. 29]. Досвід психологічного дослідження особистості здобувача освіти у новій для нього інституалізованій формі діяльності і в нових умовах оволодіння ним засобами діяльнісного існування свідчить про суттєві трансформації, що відбуваються в цей період у внутрішніх зв'язках особистісної організації, які у свою чергу призводять до появи якісних змін або новоутворень.

Роблячи висновок, можна зазначити, що сутнісні сили людини формуються та розвиваються шляхом об'єктивної детермінації з боку суспільства і якщо природний історичний процес зумовлюється об'єктивними законами суспільного розвитку, то діяльність суб'єкта, реалізація ним своїх сутнісних ознак детермінується життєвими сенсами, цінностями, котрі орієнтують молоду людину на її певне ставлення до світу, культури, мистецтва. Сенс життя, система цінностей особистості, активно впливає на вибір життєвих орієнтирів і зусиль особистості щодо їх досягнення. Крім того, у цьому процесі цінності виступають у якості внутрішньої життєвої «опори», що додатково вказує на могутній потенціал аксіологічних орієнтирів.

Список використаних джерел

1. Сатановська Л. Формування цінностей і ціннісних професійних орієнтацій у студентської молоді у вищих навчальних закладах. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка*, 2013. Вип. 1 (3). С. 53–65.
2. Мицишин М. Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. / НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2016. 23 с.
3. Вдовиченко Р. Формування системи професійно-ціннісних орієнтацій студентів університету як педагогічна проблема. *Зб. наук. пр. Уманського держ. педагогічного ун-ту*, 2019. Вип. 3. С. 24–30.